Oulun oikeusaputoimisto

25.04.16

Eduskunta

Lakivaliokunta

Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 8.4.2016

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMASTA VUOSILLE 2017—2020

Oulun oikeusaputoimisto lausuu otsikkoasiassa seuraavaa julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan kannalta. Julkisen oikeusavun painopiste on kansainvälisen suojelun yksilöllisessä oikeusavussa.

Kansainvälisen suojelun oikeusapu

Julkinen oikeusapu käsittää valtion palveluna oikeusapulain mukaiset asianajotoimeksiannot ja oikeudellisen neuvonnan. Oikeusaputoimistot hoitavat myös kansainvälisen suojelun yksilöllisen oikeusavun asioita.

Oikeusapua antavat kuitenkin myös yksityiset oikeusapulain mukaiset avustajat, nyt lähtökohtaisesti asianajajat ja lupalakimiehet. Apu kattaa tällöin säännösten tarkoittamat tuomioistuinasiat ja eräissä tilanteissa myös tuomioistuimen ulkopuolella käsiteltävät asiat.

Usean toimijan mahdollisuus on korostunut nyt kansainvälisen suojelun asioissa. Kansainvälisen suojelun hakijoiden määrä on vuonna 2015 kohonnut silloin lähtökohtana olleesta arviosta 3.500 hakijasta toteutuneeseen runsaaseen 32.000 hakijaan. Yksityiset avustajat ovat hoitaneet näistä avustamisista arvioni mukaan 90 prosenttia.

Oikeusaputoimistot vastaavat osaltaan oikeusapulain mukaisista hallintotehtävistä. Ne kattavat oikeusapupäätösten teon yksityisille avustajille sekä avustajien kulujen ja palkkioiden maksatukset muissa kuin tuomioistuinasioissa. Näissä asioissa suurin osa on kansainvälisen suojelun yksilöllisen oikeusavun päätöksiä ja maksatuksia.

Vuonna 2015 kansainvälisen suojelun maksatuksia oli noin 3,7 miljoonaa euroa ja vuonna 2016 kahden kuukauden aikana noin 570.000 euroa. Hakijoiden määrän kasvun aiheuttama kustannusnousu näkyy viiveellä asioiden etenemisen myötä nyt vuonna 2016 ja edelleen 2017. Tähän nähden kehyksen vuodelle 2017 arvioima kustannus 5,9 miljoonaa euroa on suuruusluokkana oikea. Kustannuskehitystä pyritään hillitsemään erikseen esitetyllä tavalla siten, että kansainvälisen suojelun avustajapalkkiot muutetaan asiakohtaisiksi. Tämä merkitsee palkkioiden alenemista pitemmällä aikavälillä. Myös julkisen oikeusavun hoidettavaksi tulee entistä suurempi osa näistä asioista. Tämä vaatii kuitenkin lisäresursseja julkisten oikeusavustajien ja oikeusapusihteerien määrään.

Näistä muutostoimista huolimatta ei ole nähtävissä, että oikeusapukustannukset laskisivat niin nopeasti kuin kehyskauden lopulle on ennakoitu. Kansainvälisen suojelun hakijoiden määrässä on ennakoimatonta vaihtelua. Selonteon sivulla 19 esitetty vuo-

**Osoite** Hallituskatu 13 – 17 D, 4. krs 90100 Oulu
**Puhelin** 029 56 61420
**Telefax** 029 56 61439
**Sähköposti** oulu.oikapu@oikeus.fi

den 2018 kustannus 3,4 miljoonaa euroa on toteutuneen vuoden 2015 tasoa. Sen sijaan vuosien 2019 alenema 0,3 miljoonaa euroa ja vuoden 2020 alenema 2,8 miljoonaa euroa ovat mahdollisia vain, jos kansainvälisen suojelun hakijat ovat vuoden 2015 lähtökohtatasolla noin 3.500 hakijassa ja lisämenoa ei näin ole. Kehyksen tarkastelussa erityisesti mainittu vuoden 2020 alenema 2,8 miljoonaa euroa tulisi saattaa samalle tasolle kuin 2019 eli 0,3 miljoonaan euroon.

Julkinen oikeusapu muissa asioissa

Julkisen oikeusavun toimiala kattaa siis valtion palveluna tuotettavat asianajotoimeksiannot ja oikeudellisen neuvonnan. Suurimmat asiaryhmät ovat perhe- ja perintöoikeudelliset asiat, yhteensä noin 50 prosenttia. Asioista noin 20 prosenttia käsitellään tuomioistuimessa ja noin 80 prosenttia tuomioistuimen ulkopuolella, neuvontana ja asiankirjan laatimisena sekä hallintoviranomaiskäsittelyissä. Asiakkaista noin 70 prosenttia on korvauksettomia.

Oikeusapua antavat myös yksityiset oikeusapulain mukaiset avustajat eli asianajajat ja lupalakimiehet. Apu kattaa säännösten tarkoittamat tuomioistuinasiat ja eräissä tilanteissa myös tuomioistuimen ulkopuolella käsiteltävät asiat.

Keskeinen lähtökohta on, että tuomioistuimen ulkopuolisten asioiden oikeusapu säilyy valtion palveluna. Eräät poikkeustilanteet on säädetty erikseen. Järjestely turvaa kustannusten pysymisen nykyisellään. Samoin kehyksen laskeva suunta voidaan kohdentaa tarvittaessa hallitusti. Muussa yhteydessä esitetty oikeusavun ostopalvelujen avaaminen on mahdollista vain erittäin rajattuun ja äkilliseen tarpeeseen. On toisaalta niin, että ostopalvelujärjestelmälle sinänsä ei ole edes tarvetta, vaan lisäresurssi saadaan jo nykyjärjestelmällä, oikeusapupäätösten kautta, riittävän nopeasti. Tämän on käsillä oleva kansainvälisen suojelun oikeusaputilanne osoittanut.

Oikeusavun kehittämissuunnitelmissa (esimerkiksi oikeusavun kokonaissuunnitelma 10.4.2015) oleva monikanavainen neuvonta ja sähköisen asioimisen lisääminen samoin kuin vaihtoehtoiset riidanratkaisutiet ovat reaalisia keinoja parantaa palvelua ja myös alentaa kustannuksia.

Yleinen edunvalvonta

Yleinen edunvalvonta kattaa valtion palveluna tuotettavat holhoustoimen edunvalvontapalvelut. Näitä voidaan hankkia myös ostopalveluna, jota toimintaa nyt oikeusaputoimistot hallinnoivat. Yleinen edunvalvonta pitkäkestoisena toimintana tulee säilyttää julkisesti tuotettuna. Yksityisillä toimijoilla on tarvittaessa täydentävä rooli, esimerkiksi kielellisin tai alueellisin perustein.

Edunvalvontatehtävät tulevat entistä vaativammiksi velkaantumiskehityksen lisääntymisen myötä. Toisaalta yleisessä edunvalvonnassa on myös enenevästi omaisuuslajien erityisasiantuntemusta vaativia tehtäviä. Riittävä henkilöstömitoitus ja osaaminen onkin turvattava.

Edunvalvonnan menoista huomattava osa, arviolta kaksi kolmasosaa katettaisiin edunvalvontapalkkioilla. Tämä tulee ottaa huomioon määrärahamitoituksessa, vaikka toiminnassa nyt onkin siirrytty valtion tulo- ja menoarviossa bruttobudjetointiin.

**Osoite** **Puhelin** **Telefax** **Sähköposti**
Hallituskatu 13 – 17 D, 4. krs
90100 Oulu 029 56 61420 029 56 61439 oulu.oikapu@oikeus.fi

Oulun oikeusaputoimisto

25.04.16

Kehys

Selonteon sivulla 36 oleva taulukko toimintamenosäästöistä pääluokkatasolla ja tuhansina euroina vuosina 2016 – 2020 osoittaa koko oikeusministeriön hallinnonalalla pienennystä mainittuina vuosina -3.250, -5.750., -8.250, -10.750 ja -10.750 euroa.

Laskeva kehys jaetaan eri sektoreille. Toiminnan tehostamisella, esimerkiksi sähköisillä prosesseilla ja rakennemuutoksilla, on mahdollista saavuttaa säästöjä. Kuitenkin henkilöstövaikutuksiinkin jouduttaneen menemään. Tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan tarkoitus yksittäisen ihmisen perusoikeusturvan takaajana, lähellä ihmistä.

Annan tarvittaessa lisätietoja.

Kunnioittavasti

Kari Hietala
johtava julkinen oikeusavustaja
Oulu

**Osoite**
Hallituskatu 13 – 17 D, 4. krs
90100 Oulu

**Puhelin** 029 56 61420

**Telefax** 029 56 61439

**Sähköposti** oulu.oikapu@oikeus.fi